

ЛІТЕРАТУРА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Альзахрані Д.О.

аспірант,

Київський національний університет

імені Тараса Шевченка

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ТА ПЕРЕКЛАД У ДОСЛІДЖЕННЯХ ДЖОРДЖА СТЕЙНЕРА

Явище інтерпретації має досить широкий спектр вживання в світовій культурі. В літературі інтерпретації можуть підлягати твори, написані автором мовою читача, а також про інтерпретацію говорять при перекладі твору з однієї мови на іншу. Адже при перекладі смисл оригінального тексту передається засобами іншої мови і таким чином інтерпретується. Аналізуючи переклад, Фрідріх Шлейермахер, який заклав основу теорії інтерпретації та розуміння тексту, описує не лише передачу змісту висловлювання іншою мовою або тлумачення тексту, написаного мертвою мовою, на сучасну, а також зазначає можливість перекладу під час спілкування людей, які походять із різних соціальних класів чи здобули різну освіту, і навіть тих, хто відрізняється поглядами на життя, цінностями та характером.

Розглянемо концепцію перекладу та інтерпретації американського літературного критика французького походження, письменника та теоретика культури Джорджа Стейнера. У своїй роботі «Після Вавилонської вежі: аспекти мови та перекладу» Стейнер

аналізує процес перекладу на іншу мову, а також пише про інтерпретацію більш давніх творів різних часів мовою сучасників.

У своїй праці «Після Вавилонської вежі» автор стверджує, що «переклад є фундаментальним механізмом функціонування людини в мові ... переклад присутній у кожному акті людської комунікації» [2, с. 104]. В концепції Стейнера переклад відіграє надзвичайну роль, дослідник концептуалізує категорію перекладу в такий самий спосіб, як його попередники розглядали інтерпретацію. За Стейнером, феномен перекладу тісно пов'язаний з розумінням і виходить з інтерпретації. Він наводить приклади, для перекладу яких необхідно провести інтерпретаційний аналіз (епохи, звичаїв, автора тощо), тобто це необхідно для того, щоб у 21 столітті адекватно перекласти твори Шекспіра [1, с. 58]. У п'ятому розділі своєї монографії Джордж Стейнер детально описує «герменевтичний маршрут» перекладача, який містить чотири фази: віра (довіра), агресія, поглинання (порив) і компенсація / реституція («повернення поршня») [2, с. 105]. Таким чином, перекладач виступає в ролі тлумача. «Досконалий переклад міг би стати прикладом абсолютної синонімії. Це передбачає настільки доскональну інтерпретацію, що вона повинна, з одного боку, передати найдетальніші риси тексту-джерела (фонетичні, граматичні, семантичні або контекстуальні), а, з іншого – бути настільки вивіреною з оригіналом, щоб не залишати ніякої можливості на парафразу, експлікацію та варіанти» [1, с. 59]. Однак при такому підході завдання перекладача – не лише передати значення висловів оригінального тексту, а залучити поетичний аналіз твору та інтенцій автора. Активну роль відіграє не лише перекладач, а й читач твору. Стейнер стверджував, що «справжньою

ціллю «досконалого читача» є пошук, за можливістю, всіх інтенцій, які домінують у тексті» [1, с. 59].

Джордж Стейнер розмірковує на тему культурного та історичного контексту мови та ставить собі питання, яким чином різні культурні та історичні епохи використовують мову, за допомогою якої вони умовно зображують або встановлюють можливі відносини між словом та об'єктом. Це є надзвичайно цікавим зауваженням, адже навіть у рамках однієї мови, чи може носій певної сучасної мови стверджувати, що окремі її елементи мали тотожне значення в минулому. Виходить, що твори минулих епох мають бути так само інтерпретовані сучасним читачем, беручи до уваги культурно-історичний контекст для вірного розуміння оригінального тексту та задуму автора.

Стейнер наводить в якості одного з прикладів фрагмент роману Джейн Остін «Почуття та чуттєвість». Разом із поверхневою «відкритістю» та прозорістю смислу, простотою лексики та граматичних структур, складність полягає в «тональності», в акумулятивному ефекті ключових слів і поворотах виразів, які за поверхневою простотою містять складну систему семантичних та етичних цінностей. За допомогою прикладів із творів різних епох англійської літератури Стейнер висловлює наступну думку: «Будь-яке ретельне прочитання тексту, написаного рідною мовою в минулому, є актом різноманітної інтерпретації» [4, с. 18]. Мова завжди знаходиться в русі, змінюючи та доповнюючи або навпаки відкидаючи значення слів. «Як ми побачимо, існують приклади затриманої або різко зменшеної мобільності [мови]: певні мови, які мають сакральне чи магічне призначення, зберігаються у стані штучної статичності. Однак звичайна мова буквально в кожний

момент є об'єктом зміни» [4, с. 19]. Це виражається в різноманітних формах, зокрема мова постійно доповнюється новою лексикою, витісняючи стару, а граматичні конструкції можуть набувати ідіоматичного значення.

Інтерпретація дає життя тексту, або будь-якому творові мистецтва, поза моментом та місцем його створення. «Французьке слово *interprete* вміщує в собі всі відповідні значення. Актор *інтерпретує* [п'єси] Жана Расіна, піаніст виконує *інтерпретацію* сонати Бетховена. Через залучення своєї особистості критик стає *інтерпретатором* ... Монтеля чи Малларме» [4, с. 28].

Англійське ж слово «переклад» і «перекладач» мають вужчий смисловий горизонт. І саме в цьому полягає відправна точка дослідження Джорджа Стейнера. Він називає перекладом навіть тлумачення тексту з минулого, який написаний рідною мовою читача. «Коли ми чуємо будь-яке мовне ствердження з минулого, Левіт чи тогорічний бестселер, ми *перекладаємо*. Читач, актор, редактор є перекладачами мови іншого часу. Схематична модель перекладу є такою, що повідомлення з мови-оригіналу передається мовою-рецептором за допомогою певних трансформацій. Тут існує очевидний бар'єр, оскільки мови відрізняються одна від одної, та інтерпретаційна передача хоча і може іноді ввести в оману, однак все одно є кодуванням та декодуванням, і має статися, щоб «передати» повідомлення. Така сама модель – і на цьому дуже рідко фокусується увага – відбувається в межах однієї мови» [4, с. 28]. Проте у випадку з однією мовою дистанція між джерелом та рецептором – це час. Для повного розуміння тексту читачу / інтерпретатору необхідно подолати відстань у часі між ним та часом автора та тексту. Джордж Стейнер наводить приклад діахронічного

перекладу в рамках однієї мови, коли історичний текст перекладається на сучасну мову. Використовуючи термін «переклад» Стейнер зовсім не веде розмову про переклад з однієї мови на іншу. Ми перекладаємо, коли намагаємося зрозуміти різні діалекти, говірки однієї і тієї самої мови, а також особливості мовлення представників певних професій, соціального статусу, ідеологій, віку та статі.

Аналізуючи природу мови, Стейнер також розмірковує над полісемією слів. Адже слово може мати кілька значень, які змінюються під впливом певних подій. Він наводить приклад термінів, які використовуються представниками політичних ідеологій. Стейнер наголошує, що в політичних течіях рідко з'являється нова лексика, тобто представники нацизму та демократії використовують ті самі терміни «свободи», «миру», «прогресу», «волі народу», однак у зовсім різних значеннях. Таким чином, переклад у його прямому розумінні неможливий.

Стейнер також використовує термін «переклад» для опису міжособистісної усної комунікації. «...людина виконує акт перекладу в повному обсязі, коли отримає мовне повідомлення від іншої людини» [4, с. 48]. «В межах кількох чи однієї мови людська комунікація дорівнює перекладу» [4, с. 49]. Поетка перекладу стає, за Стейнером, поетикою розуміння. Стейнер піддає критиці ідеологію Маркса, психоаналіз Фрейда, а також полемізує з концепціями прочитання літератури, які пропонують Роналд Барт чи Гарольд Блум, а також Жак Дерріда.

Таким чином, Джордж Стейнер концептуалізує категорію перекладу, який тісно пов'язаний з розумінням, в такий самий спосіб, як його попередники розглядали інтерпретацію. Теоретик

розмірковує на тему культурного та історичного контексту мови, її пластичності щодо нової лексики та граматичних конструкцій. Читач завжди виступає перекладачем мови іншого часу, навіть якщо твір написаний його рідною мовою, адже для повного розуміння тексту читачу необхідно подолати відстань у часі між ним та часом створення тексту. Стейнер використовує своє бачення перекладу не лише щодо інтерпретації літератури. Мистецтво минулого також має бути інтерпретованим, поясненим для того, щоб нести цінність.

Список використаних джерел:

1. Инес Озеки-Депре. О соотношении между герменевтикой и переводом // Логос (философско-литературный журнал), 2011. – Вип. 5-6 (84). – С. 50-60.
2. Уліцька Д. Література. Теорія. Методологія // К.: Видавничий дім: «Києво-могилянська академія», 2008. – 543 с.
3. Шлейермахер Ф. Герменевтика // СПб.: «Европейски Дом», 2004. – 242 с.
4. Steiner George. After Babel. Aspects of language and translation. Third edition // Oxford University Press, 1998.
5. Lee Siegel. Our George Steiner Problem – and Mine // The New York Times. – March 12, 2009. – Режим доступу: <https://www.nytimes.com/2009/03/15/books/review/Siegel-t.html>.